

فون دل کہ درجانش عمل کرد
بمنزل استقامت دادمہ را
وے در عزم اول نیک خواہاں
کہ شہ بانو براں عزم ست کامروز
۵ ز بوج خاص برگیسہ دل خویش
بدانساں زان خبر شہ بے خبر گشت
چو باز آمد اسرا آورد
بدانساں نیست شد صبرش در آن در
چو در غیب خرد کم دید چہاں
۱۰ بچاک جامہ عاشق را کمن غیب
بدوری کے بود دل را صبوی
مثل گر چوب و گرنگ است پولاد
نہ مردم سخت تر ز انہاست در پوست
بر انساں شہ دریدہ جامہ چوں گل
۱۵ پریشاں حال و آب از دیدہ ریزاں
ملا یک زان غم اندر بال کندن

غزیت زان پری پیکر بدل کرد
نکرد از زہرہ صفر آن جا نگہ را
خبر بردند بر خورشید شاہاں
۵ و بد پروانہ کاں شمع شب افروز
بقصر لعل سازد منزل خویش
کہ در گشت و خرام از پائے در گشت
کہ دو د از ہستہ کو خواہی بر آورد
کہ شد نزدیک کہ ہستی شود نہ
بزد دست و گریباں کرد پاں
کہ اول جاں شدش چاک انگہی صیب
کہ دشمن را مباد از دوست دوری
شود گاہ جبدا کردن بفسیاد
کہ رنجی نبودش در دوری دوست
خراب از خون دل نہ از خوردن ل
چومتاں میگذشت اُفتاں و خیراں
فلک زیں فتنہ در زیور فلکندن

۲- کہ کرد بجمع 'د' ح' ۱ = نکر د' ۸- صبرش سر جمع 'د' = خیرش ع' ۱۲- خدا کردن ح جمع 'د' ح' ۱

= جدا بودن ع' ۱۴- ن خوردن ح' ح' ۱ = نہ از جمع 'د' = بر خوردن ع'

پریدہ جاں ز تن دیو و پری را
 شہ و شہزادہ با چندیں رقیباں
 گلشن پژمردہ و زرگس گسار
 ہراں کاں تختہ حیرت فرو خواند
 ، کے آں حال پُرسیدن نیارست
 یکے از خاصگاں کش بود یارا
 کہ لے چشم ہماں را نور دیدہ
 چہ حالت این آں غم برنت صیت
 کہ امی خار د امانت گرفتہ است
 ۱۰ ز گرد و کیت این برد امانت خاک
 کہ تیزت دیدہ تا چشمش بر آرم
 ورت دل رفت جائے غیر مقدور
 شہ دل خستہ از بیم دو افسر
 بصدق این ماجرا خواندن نیارست
 نماندہ تاب ماہ و مشتری را
 دریدہ جامہ دامن تا گریباں
 چو شاخ ز عفسہ انش برگ گلنار
 چو نقش تختہ در حیرت فرو ماند
 چہ پُرسیدن کہ خود دیدن نیارست
 بپرسید از سہر رفق و مدارا
 چو تو چشم ہماں نوری ندیدہ
 شکافِ فتنہ در پیر امنست صیت
 کہ امی غم گریبانست گرفتہ است
 ز دست کیت این پیر امنست چاک
 کہ خارت خست تا تیغش گزاریم
 در آغوشت دہیم ار خود بود حور
 کہ باشندش بدولت ہر دو بر سر
 غم دل بر زباں راندن نیارست

۲- رقیباں سسٹا بھ کا ع د ح و = رقیباں ع ح ایضاً تا دامن گریباں سٹ

۴- ہراں کاں سسٹ ح = ہراں کاں ع د ح و = ہراں کاں ع سٹ ب

۵- چہ حالت د این غم ب ایضاً شکافِ بینہ ح کا ا ا تختہ ح ب د ۱۳- بودندش د کا

= بادندش سٹا بھ ع ح و = باشندش ع

زبیں کز شرم بے پایاں خجیل بود
 با سخ گفت من از بان قصہ
 بود اندر شتا بم جائے پر ہیز
 دریں زخمی تو ہم خود منضم باش
 یونشندہ کہ کرد این نکتہ در گوش
 اگر چه این لعلہ زاو ل صبح دم داشت
 وزاں پس بر طریق مسرتانی
 پس آنکا ہمیش گفت لے دیدہ شاہ
 رسد گر چشم زخمی در جبال
 اگر چشم تو کاسے آتش براں نے
 فلک گر آن دو چشم افکار کردی
 فلک را اگر کشیدندی ہمہ چشم
 جہاں کس را ازیں بے دیدہ بودن
 اگر چه کوری وارد زمانہ
 سخن را قلب ز در آپش بیل بود
 شتا باں میشدم سوئے شہر
 زواندر پسرین نے نیزہ تیز
 کہ با چوبی چه یارم کرد پاداش
 سخن را جان دید و ماندت موش
 از اں خورشید و دم صدق پنداشت
 بے گفتش دعائے زندگانی
 ز رویت چشم بد را دیدہ کوتاہ
 جہانی کور کرد و در خیالت
 شدی خستہ عیاذاً باللہ ازو سے
 چہاں با ماد و دیدہ چہاں کردی
 چہاں بودی کہ پاداش کشیدم
 چگونہ رو تو انستی نمودن
 بماندی کور تر زیر جسا و دانہ

۱- قلب زد جمع اد ۲- کازہ ۳- ح ۴- دریں زخمی ساع ۵- دریں زخم
 ۶- ح ۷- منضم باش سرتا ب جمع اد ۸- منضمی باش ع ۹- زاو ل ع سرتا = اول سرتا
 ۱۰- ح ۱۱- ایضا صبح پنداشت سرتا عا شہ ۱۱- ان دو چشم افکار سرتا ع ب = باد و چشمت
 ۱۲- خارج اد = باد و چشمت کار سرتا ایضا و چشمش چار سرتا ۱۳- جہاں سرتا ح ب د ح ۱۴- چہاں
 ع ۱۵- بماندی سرتا ح ب ع اد = بماندی ع

کہ زمیناں چشم زخمی آیدت پیش
 حمل قرباں کتم باجبدی و ثورت
 بفرقت مشتری با ماہ و خورشید
 کہ میگرددند خود برفقت نجوم
 ز خوابت گویا بیدار کرد است
 کہ گتاخی کنند خارت بد اماں
 کہ فردا رز کنی صد نیزه تیز
 دے عاشق بکار خویشتن بود
 حدیثے چند از و بشنید بگشت
 بشکوی نشاط خویش در شد
 لباس پاں از شے برکشیدند
 کہ در ناید بوصف از صفوت خویش
 کہ گنجی صد گز اندر در زناخن
 غلط کردم ز بادی بانفتہ دام

پر اغفلت کنی زمینگونہ در خویش
 چہ گوئی اسے فدا دوران دورت
 چہ گردانم برائے عمر جب اوید
 برایشاں من خود این گردش چہ سخم
 سر فی کت بدیناں کار کرد است
 کہ تو شاہی چناں مگر خسر اماں
 چناں کن این دم از نے نیزہ پر پیز
 نصیحت گوئی زمیناں در سخن بود
 چو جانش بے خبر بود اندراں گشت
 چو زانجا چند گامے پیشتر شد
 پرستاراں بخدمت در و دیدند
 تلہائے تنک بر وند در پیش
 چو روئے ناخوش یکبار سر و بن
 چو پوشندش نمی باشد بر اندام

۲- دوران و دورت ج ۴- یا ماہ س ۴ ج ۴- برایشاں س ۴ ج ۴- پریشان
 ج ۴- بدیناں س ۴- برانسان کا = برانیاں ع ۴- دے س ۴ ج ۴ ع ۴- دل س ۴ ج ۴
 د ۴- ۱۱- برکشیدند س ۴ ج ۴- درکشیدند ج ۴- ۱۲- یکمان س ۴ ج ۴- یکبار س ۴
 د ۴ ج ۴- ۱۳- تاری بانفتہ س ۴ ج ۴

بدای نمود میله خان اعظم
 بتن پوشید گتانی چو هستاب
 چو شہ تشریف رسوائے بدل کرد
 زبس کاں ہر ہمہ دلمائے غناک
 ۵ ازاں ساں کسوت رفتہ زسا ماں ق
 ہمہ کردند پان پان تقسیم
 نہ آں پان بجائے بند کردند
 چو از جاں پان بود آں پان چند
 ازاں پس آگہی دادند شہ را
 ۱۰ دولرانی کہ میشد دروگر قصر
 خضر کو غم مخور کا شوب جاں نیست
 گرفتار دل آرام از دروں یافت
 چو باز آمد ز رفتن سرد آزاد
 کہ گل پسند بہار خویشتن را
 ۱۵ نہانی بیلے را داد پیغام
 کزاں جامہ تنک دل تریڈ از غم
 تنک بر برگ گل شد قطر آب
 بد لہا داغ آن کسوت غسل کرد
 شد از غم چاک چوں آں جامہ چاک
 کہ بود از مہر صبحی چاک دامان
 چو نان نیک مرداں بہر تقسیم
 کہ جان پارہ را پیوند کردند
 ز جانی ہم بجانی یافت پیوند
 کہ در منزل ثباتے ہست مہ را
 توقف داشت آنرا بانوئے عصر
 ہنوز آں چشمہ حیواں رواں نیست
 چو جاں ساکن شدش دل ہم شکوں یافت
 نہال ملک را در شد آں باد
 بوسہ غمچہ کو چک دہن را
 کہ رو چوں باد سوئے آں گل اندم

۱- تنک دل تریڈ ستر حاجب ع ۱۰ ح ۱ = تنک تریڈ ستر = تنک تریڈ دل مبع

۲- ز غم شد ح ۵- بسا ماں ح ۱۱- پان بدب ۱۱- جاں ہست- رواں ہست ح

۱۳- در جان شدب ح ۵ ع ۱۰ = بر سر شد س ۱۴- پیر سدب

ز تو سوز و گداز می حاصل من
 گلے از باغ عالم بر خپد
 بکاسے کا سماں میگرد و آن چسیت
 کہ یاری را جسد اگر داند از یار
 کہ از ہم باز شاں دوری نیکنند
 دی باشد بر شے دوستان شاد
 زمانی نبود از ہم صحبتاں دور
 غنیمت داشت باید آشنائی
 کہ چون شہائے دوری رفت بیار
 نخت پائے بوسیم آنکے لب
 گس گردیم گر چہ شاہ بازیم
 شویت ذرہ ہر چند آفتابیم
 سیمانیم و پشت مور گردیم
 امیدم را بکلید کار باشد
 بگنجی از طرب چون غنچہ در پوست

بگوش از من کہ شرح دل من
 تو گر نادانی و عالم ندید
 زمین بشنو کہ خوں آسماں چسیت
 ز بہر آنت ایس گردندہ پر کار
 کجا باہم دو تن را و او پیوند
 چو حال اینست آن بہ کاومی زاد
 و ہذا ز روئے یاراں دیدہ را نور
 چو خواہد عاقبت بودن جدائی
 بیالے بے تو روز من شب تار
 ۱۰ برو ز آریم بر روی تو یک شب
 بکلوانی لبست انگشت یازیم
 سر و پا گم شدہ سویت شبتابیم
 بگردشکت در شور گردیم
 جوانی وہ کا میسدش یار باشد
 ۱۵ چو گلرخ را رسید ایس مژدہ دوست

۱- بگوش سہ سہ جمع کہ جمع ۲ = بگوش ۳ - و پنجمہ جمع جمع کہ ۴ = دیدن جدائی ب ۵ - رفتہ
 بیار سہ جمع ۱۱ = یازیم جمع ۵ = تازیم ع کہ = بازیم ع جمع = سازیم ح ۱۵ - آن مژدہ سہ سہ
 جمع کہ = ایس مژدہ ع ب جمع

بخوابش ہر شبے آن روز میخواست
 بدل صبرش مناسند و در تن آرام
 بہ آوردن فرستد جان خود را
 بر رفتن جان من با خود کن ایست
 نشان بر دیده آن مسند نشین را
 نشانده برد و چشم روشن آرش
 بر این دیدہ زیر پائے او دار
 بہ پشت پاپروں اندازد آن سنگ
 چو پادریں نہد عذر سے بخوابش
 کہ در عہد گام بوسد پائے اورا
 زمین وعدہ کردش و روش
 در آید شہر کینج ما چو ہمت تاب
 بطاعت گاہ فرماں باز شد خوش
 کہ پانفزار بست پائے گم کرد
 کہ چپہ نطع مہلت را چو دیبا

خود او آن عیش جان افروز میخواست
 لبش در خندہ شد زان لذت کام
 براں شد کز پئے نھمان خود را
 بسپاخ گفت محسوم را کہ زوباز
 ۵ در آن خدمت بوس از من زمین را
 نہ راہ مرد می سوئے من آرش
 و کردار و ز چشم چون تویی عسار
 و گرازد دیدہ من ہم کند ننگ
 ۱۰ ازین بہتر نہ دارم فرشتہ آہش
 دلم آنجاست کہ او آن مسد جورا
 پس آن وعدہ طلب شد رضا کوش
 کہ چون بنزد فلاں شب غیر تاب
 فرستادہ بدین میسار و دلکش
 طرب زان گونہ بر شاہ ہستم کرد
 ۱۵ بدان دل شد ز جان تا شکیب

۱- خود او آن عیش جان افروز میخواست - خود آن مع ہم - با خود کن ستاج - ع ۱۰ - کن با خود ع

۲- این سنگ تلع ۱۰ - آن سنگ جوب ع ۱۱ - آن وعدہ ستاج جوب ع ۱۰ - از وعدہ ع

۱۴- پانفزار جوب ع ۱۰ - پانفزار ع ۱۵ - زجاناں ستا -

وگر ممکن بود در حال چوں باد
 چه کو چشم نهاد اندر دل تنگ
 کجا دیوانه را سنگ باشد
 چو آب از تشنه باشد تیر بر تاب
 ۵ چو بازرگان که با سود مهیتا
 چو در پیمد مهلت را زمانه
 و گریان بحکم عهد و پیمان
 صنم خود بود مانده چشم در راه
 فرستاده زد دولت ز توگی سخت
 ۱۰ سبب تو شد طربهای نهان را
 شراب خوشدلی در دوا دساتی
 بدین شادی بیایے چنگی خاص
 چنان گو این غزل از جانب شاه

غزل از زبان عاشق

۱۵ من مشب میمان جان خویشم
 چو هست او جان من همان خویشم

۱- در روز سرتاج کاع اد = بر روز سرتاج و حوا ۲- چو کو ب و عا ایضا پانگ سرتاج ب ع اد

۳- دیوانه را سنگ سرتاج ب و کاع اد حوا = دیوانه را آن سنگ ع ۵- با سوج حوا حوا

= از سوج ع ۱۰- باقی شد سرتاج ب و کاع اد حوا = شد باقی ع

غلط کردم نوید من زبانیست
 بیک آفتاب امشب تیر چاه
 نفس گر خود ز عینے وام بردی
 شب روز از تو ناخوش بوم لے غم
 من آن شربت امیدم امشب
 گے میرم زین چشم غمناز
 گے دریب سیمیں دست یازم
 چو بہت اندر دل تنگ آن دل آری
 ہم در چشم خویشش جائے آرام
 ہمہ شب زونشاط و نماز خواہم
 بگولے باد آن سرور و رواں را
 نباید از خیال خویش کم بود
 ولیک از تو نخواہم آمدن پیش
 چو بویت با صبا صحرایم است
 اگر چه از بو تو ہم دل بدایم است

کہ جاں آنجا ز میں رو بہ سرایت
 کہ من شب زندہ خواہم دشت باہ
 گر امشب دم زدوی لے صبح مردی
 چو توفتی شبے خوش روز من ہم
 من آن چشمہ خورشیدم امشب
 گے از نوش لب زندہ شوم باز
 گے بازلف مشکیں عشق یازم
 اگر تنگ آید از بس تنگی جائے
 چو مغزے کو بود در عین بادام
 ہم بوسہ بوام و باز خواہم
 کہ استقبال کن بخت جوان را
 کہ دور از من نیار دیم دم بود
 کہ گل مستور بہ در غنچہ خویش
 ہماں بویت کہ پیش آید تمام است
 کہ راہش با صبا در ہر باغ است

۴- ناخوش بوم سر سحاب جمع آد = ناخوش قدم سدا = ناخوش دم حوا = ناخوش بودع ۶- یازیم سدا = تازیم ع آ
 ۱۱- کن سرور جوان سدا کا ۱۵- اگر چه از بوئے تو ہم دل بدایم حوا = اگر چه از بوئے تو دل ہم بدایم سر سحاب د
 = اگر چه از بوئے تو دل ما پر باغ ع = اگر از بوئے تو ہم دل بدایم ع

وے تا چند دل درخوں تو اس دشت
 کہ بوئے مشک و گل تو اس نہاں دشت
 چہ آرم یادگار خدمت خاص
 نمدانم متاعی بجز حلاص
 ہیں تحفہ نعت شد نزد من بس
 بیاراں تحفہ غم چوں بزرگوس
 ولیکن چو تو ام نزلے کشتی پیش
 میاری یادگارے جز غم غم پیش
 چو بر بطن زن زدایں خوش نغمہ رود
 زچوبینک داد آبی واسرود
 نو اما زوگر رودے وگر ساخت
 باسخ زایں نولے لغز بنوخت

پاسخ از لب معشوق

بشارت میدہد بخت بلندم
 کہ من امروز بر روی سپندم
 زمانہ دولت ساز است
 شان رفعم را سر فراز است
 ۱۰ جہاں می بندوم پسرایہ ناز
 و نسای بیروم در پرده راز
 سعادت میکشد شانہ بویم
 سپہ آئینہ میدار و برویم
 دوز لقم فتنہ را میدہد خینہ
 دو چشم غم زار را میکند تیز
 بنادوی میخورد جام غم امروز
 ہم از شاد کیت چشم را تم امروز
 مبارک می پر د چشم سیا ہم
 مگر خواہد نمودن روئے شاہم

۲- یارم ب م - چو تو ام نزلے کشتی ترا ح ج ب د - گر تو ام نزلے کشتی ترا ح ج - چو تو نزلے کشتی ترا ح ج - اگر تو ام
 منزل کشتی ع ۵ - ابی و لغز رود سر ترا ترا کا ح ج - ابی و افزود ع ۸ - بر رویت ترا ترا د ۱۰ - جہاں سا
 ترا ب ح ج ع ۱۰ - چہاں ع ایضاً می بیروم ترا ح ج ع ۱۰ - می داروم ترا ح ج ع ۱۰ - می میدم
 ب = می پرورم ع ۱۱ - میکند ترا ح ج ح ج ب و ع ۱۰ = میکند کا ع

بیارید از فلک گلگونہ نور
 کہ مارا روئے مینابد زیاری
 اگر بد تیرہ شہائے جدائی
 بیائے چشم دولت روشن از تو
 چو ہست ایں دیدہ بہر خاک آن پائے
 گنوں شد وقت آن کائے خراماں
 زجاں خواہم باستقبال آیم
 مراد امان عصمت دور از انوہ
 کسے کش دامن کو بست بر پائے
 لے جاں میفرستم پائے کو باں
 ہمیں جاں را بساط راہ خود کن
 اگر جاں گردوم پامال غم چیست
 بقائے خواہمت کز بیچ سانی

صفت ہمتابی لہ پیس او مہرِ روشن پوہ ابر حیا بر زو کشیدہ

۱۰ شبے دادہ جہاں راز یور روز سے چوں آفتاب عالم انہ روز

۱- بچید از ہستم جو ۲- ہی با پستہ جو ۱-
 ۵- ہیں سنا جو ۱- ہیں ع ع ادب سنا۔

فلک نوری کہ گرد آورد از ہمسر
 نمودہ آفتاب آسمان متدر
 سے خورشید و ام از نور جاوید
 تان زیر نور آسمان پوش
 ہ نچ بہفت خستہ اندر بہفت پردہ
 و بال خستہاں نابود گشتہ
 نگندہ تیغ کیں مزیح خو نیز
 ذنب را چرخ میہوں کردہ قدیس
 فلک دل بتہ در بیدل نوازی
 ۱۰ بخواب خوش چمانے آرمیدہ
 زستان و ہوائے آنکہ مشتاق
 قصب پوشی کہ بریاری رسیدہ
 بر آتش دستہا در کوسے و منزل
 بزرگان قائم و سنجاب بردوش
 ۱۵ چو گل زردار در خیز کردہ در خستہ

۲۔ نمودہ سائر ساجہ جواب ۵۔ نمودی ع = نفع ع ۳۔ مہ خورشید نور از و ام جاوید جا

۴۔ زیر نور سائر جواب ۵۔ چو = زیور نور ع سائر ایضاً لبتان سائر جواب ۶۔ چو ع اد چو = نور و سائر ع

۹۔ بیدل نوازی سائر ع اد چو = پے دل نوازی ع سائر ایضاً باہم اندر سائر حاشیہ

نشانِ روز در شہانے دیجور
 دریاں شب کز فروغِ سبر گلشن ق
 ہمانی دسدہ محکم گشتِ خاں را
 ہماں شب ز اتفاقِ بخت ناگاہ
 شد آن مستون عصمت بر آنسوئے
 ازیں سو یافت فرصت عاشقِ مست
 بے بصری شدہ زان شمع سرکش
 نہ دل بر جا کہ غم را پائے دارد
 پرتار ان محرم نیز زیں درد
 ۱۰ زانہ بکہ عزت زار گشتہ
 کبودی یافتہ رخ یا ہمیں را
 دم کرناگرہ بر بستہ درنائے
 بسوز دل در آن تابندہ مہتاب
 ہمہ تن مسرورہ آن شمس پر نور
 ۱۵ نزدن و زرد وز مہتاب چوں شیر
 اگرچہ کاہش مر و روشنش بود

چو در دریائے ظلمت چشتہ نور
 زمانہ بود چوں دریائے روشن
 کہ باہم یک تنی باشد دو جاں را
 طلب شد شاہ بانورا بدر گاہ
 بند کردہ بہ سربندگی روئے
 خضر خاں کتاب خضر آرد فرا دست
 چو پروانہ کہ پاکو بد بر آتش
 نہ صبر آنکہ دل بر بیائے وارد
 دمیدہ در چہ سبغِ جان دم سرد
 متن جان عنبر نیش خوار گشتہ
 ز حسرت بر زمیں سو وہ جہیں را
 بزاری دمیدم نالوں چو کرنائے
 ز دوری تافہ شمس جہاں تاب
 اگر شد تافت ہم بود معذور
 چو خود مہتاب رہزن شد چہ تدبیر
 دلے مہتاب روشن رہنرش بود

۵۔ بانوئے ساجہ ۹۔ خان ب ۱۲۔ دگر کرنا سٹ محمد ع ۱۳۔ یافتہ سب د

چنان میخواست رفتن جانب ماه
 چو وقت پلپ خاں بدجفت این طاق
 که گرد حضرت بانوس معصوم
 کند خون برادرزاده خویش
 ۵ دهد ووری فزون تر همدماں را
 وز آنو چشم درن مانده و لبند
 بخود میگفت گشت این ماہتابم
 پرستاراں او نیز اندرین غم
 نشسته ز گس پر مژده بیمار
 ۱۰ ستاده مشک ریز از دیده خونریز
 در اں مہتاب روشن خان بے صبر
 بدرد دل تنائے ہی تخت
 نیازی از دل شوریدہ میگرد
 ازاں جا کاه عاشق فتح در ہاست
 ۱۵ یکے عاشق و گر صاحب سعادت

۳- آن طاق ۳۹- در اں سو ۳۹- گشت ۳۹- گشت ۹- ز گس ساع ۹- ایضا و صفر اس
 ۳۹- صفر ۳۹- قلب آمیز ۳۹- صفر ۱۱- خان بے صبر ۳۹- جان بے صبر
 ۱۳- آب دیدہ میگرد ۳۹- آب از دیدہ میگرد ۳۹- آب دیدہ میگرد

قبول افتاد و در حضرت نیازش
 برآمد تیرہ ابری ناگہ از غیب
 گرفت از پیش گردوں پرده داری
 چنان مچبت برق از بام افلاک
 چنان گیتی در ابرو باد شد گم
 قیامت بود گیتی جسد تاریک
 کہ وہ گرچہ بود آن شب ہر اماں
 بجائے خویش بالمش را بستر
 سزائے چار بالمش مند آرائے
 بجائے سر و چوں جا کرد بالمش
 کینزے پاسباں را کرد بر راہ
 گبولی کا نیک است آن بخت بیدار
 خود آری اہل دولت راز ہر باب
 نہ بینی تیغ سلطان خفتہ در تاز
 بخشد گرچہ عنافل شیر در دشت

بکام دل شد اختر کار سازش
 ہمہ گھمائے انجم کردہ در جیب
 نماں شد ماہ در شبگون عماری
 کہ بودش ہم افتادن سوئے خاک
 کہ چون خس سے پرید از باد مردم
 قران آفتاب و ماہ نزدیک
 ہمی بالیت خاں را ہم بدانساں
 نمونہ کرد و پوشیدش بچا در
 یکے بالمش نگر چوں واردش جائے
 ز بالمش خاست سر و نوہن بالمش
 کہ گر آید کے از بانوئے شاہ
 بخواب خوش چو بیدار ان خبہ دار
 بمعنی عین بیداری بود خواب
 از و در ہائے امن و ایمنی باز
 نیار و دام و دد سپہ اموش گشت

۱- اختر راز جمع اد = آفرج جمع ۵- چنان گیتی سحر = جہاں گیتی جمع ع د ایضاً ی پر جمع اد ۷- گرچہ
 راز جمع اد جمع = ہر جمع ۹- نگر سکا = نگر ب ۵- جمع اد ۱۰- خود آری اہل سحر = چو داری بخت و
 جمع ایضاً اہل بیداری سحر = اہل بیداری ع اد

با پس کار خود خوش کرد جاں را
 خضر را سوئے آب زندگانی
 نہ روشن کوکب و سنے ماہ پیدا
 رواں شد سوختہ در پر تو برق
 کہ از پردہ بروں آفتد ز بس سوز
 فتاد آمانہ آنجا جائے دیگر
 براں در ماندگی و بیستہ آری
 کہ بہت آن عارضی و بلکہ حسالی
 شناسد کا برہم دار و ہولے
 بخلوت وعدہ باد بخواہ شد راست
 بہار تازہ و سر و جواں نیز
 دہان ہر گلے در نیم خندے
 عجب سرے کہ بود آوردہ گل بار
 کہ باآں بود بوئے یار ہم یار
 نسیم جاں بمنز جاں دروں رفت

چو خاں کرد این وصیت پاسبان را
 در آن ظلمات شد غم نہانی
 نبود اندر سیاہی راہ پیدا
 نہ از پا اندریں رہ بلکہ از فریق
 ہدآن نزدیک برق گیتی آفتد ز
 نہ بدچوں برق را پروائے دیگر
 ہمیکہ و ابرہم گریہ ہزاری
 چو گریہ ابر و اند خلق حسالی
 ولے آنکو گرفت راست جائے
 چو عاشق در رسید آنجا کہ دل خواست
 از آن سو در رسید آن دلتاں نیز
 گل کرنے نیز دشس بود چندے
 گل و باری نباشد سر و رایار
 نہ تنہا بوئے گل بود آن ز گلزار
 چو آن بود در دماغ خاں دروں رفت

۳- کوکبے ستارچہ ۵- بصد سوزب ۱۱- از آنجا ساعت ۱۲- گلے کرنے جمع آید ایضا ہر یکے سے
 ستارچہ ۱۳- تازی سے ستارچہ ایضا بود آوردہ گل بار سے ستارچہ جمع آید = آوردہ گلے بار
 ع = بار آوردہ گلے و نار سے = بر آوردہ گلے نار سے

چو زنبوران گل زان بوئے ز
 چو در پخیر لہ و رشداں سیر ق
 ستونی بود شد تکیہ برانش
 نہ اسباب صوری ماندہ جاں را
 ستادہ ہر دو چون دوسر و زخینہ
 دو دیدہ چہ رگشتہ گاہ دیدار
 دو مردم در دو چشم یکہ گر نور
 دو تیارہ قرآن کردہ بیک برج
 دو طاؤس جوان با ہم رسیدہ
 دو گلبن دریکی گلشن شکر خند
 دو شمع شکر افشان شب اندوز
 دو بیدل روبرو آوردہ مشتاق
 بتاراج طبیعت حیرت دشدم
 قوی گشتہ ز حیرت عشق را حال
 عجب عالی زلال از چشمہ جنتہ
 بڈاں نزدیک کافتہ چون گل از دست
 کہ بر پنجپہر شیر افکن شو چہ
 بروزد تکیہ جان دستانش
 نہ یارای سخن گفتن زباں را
 بیکہ بحر لفظہ او داشتہ تیز
 بدین زیر منت ماندہ ہر چہ
 چو دو دیدہ بیکجا وز ہم دور
 ز ہم بے بہرہ چون دو ڈربیک قوج
 ولے طاؤس ہر دو پر بریدہ
 بوی یکہ گرازدور خندہ
 ز سوز یکہ گرافتا وہ در سوز
 نظر اجفت و دلما جفت و تن طاق
 کجا بازار عنائی شود گرم
 قوی دستاں شہوت گشتہ ہمال
 جگر ہاتشہ بہا مہر بستہ

۱۔ بڈاں سرساز بچہ = براں حجج آدم - ماندہ خان را حججہ - منت گشتہ ب

۱۱۔ شب افزو زخود = در شب روز سوباع آدم - بکرت ب

کماں دارانِ رغبت تیر درشت
 ہوائے دل ہمیکہ وا زوروں جوش
 جوان شیریں زکارِ خویش خنداں
 ہوس دل راجباں مشغول کردہ
 ۵ ازیں سوائے تادہ عاشق زار
 بسنی گر چہ بود اندر دل دوست
 درآں بیوشی کش زار می کشت
 تمنش را با پناں زور و دلیرے
 بلے نازِ غنہ لالانِ قصب پوش
 ۱۰ چو مرغی بست دل در سبزی شاخ
 چو چشمے سُرخ شد در لالہ گنگے
 وز آنسو نازین با جان پر جوش
 نہ زلفش را کند فستہ در پیچ
 شدہ مکیں وجود تند خیزند
 ۱۵ کئے کو بیدلت و بہستلاہم
 بدل وادن کجا گرد و دستراہم
 نہ امکان زدن بر آہوئے مست
 تخیر بانگ بر میزد کہ ناموش
 کہ صیدش پیش و او پر بستہ دندان
 غرض را از عمل معسر دل کردہ
 درون رفتہ بوہم اندر دل یار
 بصورت می ندید از دوست جز پست
 رمیدہ خونش از رو آیش از پشت
 گستہ عشق باز و ہائے شیرے
 وہ شیر انگناں را خوابِ خرگوش
 پریدن پیش ممکن نیست گستاخ
 عجب نبود گر آید پا بسنگے
 ز حیرت ناز را کردہ فستاموش
 نہ شدی در کمان ابرو شش بیچ
 بلے میدادہ دم مشک یزیش
 بدل وادن کجا گرد و دستراہم

۱۔ آہوئے مست سراج حب ع ۲ ح ۱ = آہواں مستع ہم۔ را دل بجاں س ۳ = دل راجباں
 سراج حب ۴ ح ۲ = داری بجاں سراج ۵ ح ۱ = حاشیہ ۶۔ یکے ناز ح ۲ ح ۱ = ح ۱ = سبزہ شاخ ۱۰۔

چو غمت دید کارِ مژد و دشوار
اگر در قشّرة لعینِ شمشاه ق
اگر صد جان ماگرد و سپندش
بدین اندیشه دستِ عاشق زار
هنوز آن جِسّره را کم بود سامان
کمالِ دوستی باشد به بنیاد
چو نبود دامنِ عصمتِ مناسازی
به بزمِ خسرو از شیریں سخن پرس
نشسته هر دو دلدار و فاجوئے
خیالِ این درو گشته پدیدار
دلِ شیرِ زیاں تا قوتے داشت
چو طاقت طاق شد در سینه چاک
چو افتاد آن نسالِ تازه و تر
سرا ندر پائے خضرِ نازنین سود

نشاید داشتنِ خوار
معاذ اللہ کہ یا بد چشم بد راہ
کجا باشد از آن پس سو و مندش
گرفت و بُرد و بناندهش بر پار
کہ یازد دستِ در کبکِ حزامان
کہ از شہوت نیاید مرد را یاد
ہوس بازیست آن نے عشق بازی
خراشِ کوہن از کوہن پرس
چو دو آئینہ با ہم روئے در روئے
جمالِ او دریں نمودہ ویدار
عنانِ شیرے از سر پنچہ نگزاشت
بہ بیوشی منہ و غلطیہ در حناک
صنم خود بود شاخِ بنبر سبے بر
ز سودائے خضرِ صفتش بر بود

۲- کہ گرت ۳- کجا باشد ۴- حو ب ع د = گرد و ع ح ۴- کمال آن دہنی مع ۵ = کمالِ ہیتم
۶- بازی بردنے ع ۷ = بازیست نے آن ب ۱۱- طاقے ۱۲
۱۲- بر خاک ۱۳- شائے ۱۴- بنزد بے بر ۱۵- بر بود ۱۶- حو ب ع ۱۷
= افزود ع ح ب

پرستاراں چو چشم آفتو گل کند
 ز ہول اندر پریشانی فتاوند
 پرید از بادِ ہیت جانِ ایشاں
 نمودند اندر آں حالتِ شتابی
 چہ نالش ہا کہ کردند اندراں سخت
 چو زان صفِ آدمی ہشیار گشتند
 ہمدرد بحالِ خویش تن گم
 کنیزاں رہم آمد جاں بہ تن باز
 بدیناں تا گزشت از شبِ دوپہ
 پس اہل راز کردند اندراں جسد
 پر پوش جامہ ابریشمین دشت
 ازاں سہ پردہ ابریشمین ساز
 کہ جاں از بہر شادی جائے میرفت
 چناں بود آں پتول کہ چہ دل بند ق

بناخن روئے وز سر موئے کند
 ز چشم اشکِ پشیمانی کشاوند
 بہ بست از بخودی دندانِ ایشاں
 زدند آں سبزہ و گل را گللابی
 کہ تا بیدار گشت این دولت بخت
 ہماں غم را دگر غمخوار گشتند
 کہ چوں گرد و ازیناں حال مردم
 کہ بد ہر یک ز باں بستہ دہن باز
 بنود از کامِ دل جساں را سپہ
 کہ ہمدی باز گرد و جانبِ مسد
 کہوتر دامِ عقاد رکس دشت
 بجوشِ خاں چسناں می آمد آواز
 دل از بس شادمانی پائے میکفت
 کہ جانِ پانِ بتواں کرد پیوند

۶۔ بیار سٹ جمع آب د جمع بیدار ع ۷۔ بکار سٹ سٹ جمع آب د جمع بحال ع ۹۔ دوکا

ب ۱۲۔ ازین جاہ ب ایضا خان چناں ع ۱۰۔ جانِ خاں کا = جانِ چناں جمع آ د ع

۱۳۔ جانِ پارہ بتواں سٹ ع آب و کا = باجان پارہ بتواں سٹ ع آ د = باجان پارہ

بتواں ع

دلے چوں سو بسو آوازمی کرد
 بازی گفت عاشق نازین را
 همه جا پرده بستر از باشد
 پتولہ کاں سخن گوید لب لب
 ۵ کہ گر گفتار اور البشود کس
 عبارت کرده ام زینگونه عشق
 در اندم کاں دو بخود رو برو بود
 بسوز سوز دو بار و نسا دار
 ز دل برہمہ حوں انداز گشتند
 ۱۰ جگر پر خون و جانہا پر ہوس بود
 خضر گولی کہ اسکندر ہوس گشت
 چو روزی رانہا شد روز ہنگام
 کے کش چرخ فردا بہرہ کرد
 دو کوکب را چو رحبت شد بنزل
 ۱۵ سر اسرورد ہائے کمنہ نوشند
 بروں ز دلیل درد از چشمہا سخت

بیرون پرده کشف رازمی کرد
 چه کردی خاص غشازی چنین را
 نشاید پرده کاں غشاز باشد
 برائے جان من پوشیدی امشب
 حکایت چوں تو اں پوشید ازاں پس
 بروں نغسگند عاشق جسہ بر مری
 ز بانہا را چه جائے گفت و گو بود
 فدای یکہ گر کرد نہ تا چسار
 پس از ہم دیدہ پر خون باز گشتند
 قدم میرفت و رو با باز پس بود
 کہ تشنہ ز آب حیواں باز پس گشت
 رسیدہ باز گرد و لقمہ از کام
 کجاش امروز باشد بہرہ خورد
 ز چشمہ دو پرویی ریز شد دل
 دل و جان کرد از سرگردوشد
 صبوری را بطوفاں غسرق شد سخت

۱- بیرون پرده کشف رازمی کرد = بروں از پرده سماع اذع ۶ - کردم این زینگونه سواب و
 ع ۱۲ - زہرہ خورد و سگ حاشیہ ۱۵ - دل جانان ب

گراؤل بودشاں بچیاں گدازی
 بظاہر گرچہ یکدیگر بڑیدند
 بقطع اندر میان آن دو دل بسند
 بسا اندک جسدانی کاں بامید
 • ازاں زرمی بُرد استاد زرساز
 شکایت کردن از دوری نہ رسیت
 کسے راصحبت جاناں دہد ذوق
 کسے کو دمبدم حسلوا پزدویر
 بدوری قسدر باشد یا وراں را
 ۱۰ وراں در وجدانی خان مشتاق
 رواں چشمش ز دستنگی چورودی
 چو گشتی ز آتش دل در نف و تاب
 بیامطرب فرو گو این غسزل زود
 یکے صد شد گداز عشق بازی
 درون دل بیکدیگر رسیدند
 بخون گرم شد پوستہ پویند
 رساند مژدہ پویند جب اوید
 کہ با کف شیر پویند بسم باز
 کہ قدر آب بے پہلوئے جویست
 کہ یکچند سے بسوزد جانش از شوق
 ہم اندر دیدن حسلوا شود سیر
 وراں از بعد بعد است خستہ را
 ہمانی میرد افغانہائے عشاق
 کسے مونس نہ جز رود و سردی
 زدی بر آتش خود زیں غزل آب
 بزنی آبی بجان آتش اندود

غزل از زبان عاشق

فرو گولے خیالِ یارِ دمساز
 کہ من شب با کہ بوم یار و ہمراز

۳- پوستہ چنڈ ۴- بامید ۵- استای زرساز ۶- ایضا با کیرب ۷- نے پہو

۸- بل پہلوئے ۹- برد زیر ۱۰- خان ۱۱- جان ع ۱۲- ع ۱۳- ع ۱۴- ع

۱۲- آتش ز ۱۳- آتش دل ۱۴- ع

تماشا در گلستان کہ کردم
 کہ بود ز ہرہ کا نجا بگزرد باد
 نہ بے دہشت زند مرغی نوائے
 نسیم دولت اندر عطرسائی
 ہزاراں غنچہ اقبال خنداں
 خزاں نادیدہ حرم نوبارے
 کہ از مستی نبرد مئے گل دست
 رسید برب و لب تر نکردم
 کفے ناخوردہ از مئے دست شستم
 ولے نے از دہن از راہ دیدہ
 دلہم دزدید و اندر دیدہ در رفت
 متاع کالبد بیکاری داشت
 جہد را کام از شربت بن کام
 غذائے تن بچوانست در خورد

خرامش موئے بستان کہ کردم
 بچمن گلشن گلشن افتاد
 نہ بے فرماں درو چند ہوائے
 در آں رضواں مرائے بادشائی
 ہزاراں سر و بالا دست بنداں
 گلی دیدم کہ با اونیت خارے
 بیاں گو نہ شدم از بوئے گل مت
 چو در چشم نبود است آب خوردم
 بآب زندگانی راہ بستم
 ۱۰ بکام دل شد آن شربت چشیدہ
 نموداں مردم چشم ارچہ در رفت
 دو جاں با یکد گرد لاری داشت
 یعنی روح صافی شربت آشام
 غذائے روح مردم را بود خورد

۳۔ از دہشت جاہم۔ سرکے سرکے تاب جو جواع کہ قبائے ع۔ ۵۔ سرور والا سا جواد

۶۔ کہ با اونیت سع کہ نہ با اونیش سا سا ب جو جواع ۱۱۔ بوداں سا ب جواع = نموداں سا

= بود از جواع اد۔ کفت سا ۱۳۔ خلک از شربت کام ۵۔ نوش از شربت کام ب ۱۴۔ مردم

دا بود سا جواع اد جواع = مردم راست ع

حریفِ می شناسد لذت سے صراحی کے شناسد لذت سے
 بجائے کر دولت میہم نام کہ بیگانہ نمود آن جائے جانم
 کشادہ قند پروائے گس نے ستاد و شمع و پروائے نفس نے
 اگر نشاندہم آن شمعِ رواں را ق بہ برہم یک عذر سے دارم آنرا
 کے کا یہ زبام دیدہ عارض نشان دین حیف باشد در کنارش
 ہمیشہ دیدہ من جائے اوباد فر و گفت این غزل راعا شتقانہ
 پوسطرب از لب حسان زمانہ شدایں سوزہ نسانی را نوا ساز
 باسخ مطربہ از پردہ راز

پاسخ از لبِ معشوق

۱۰ بنا میزد پد دولت داکشم دوش کہ بود آن بخت بیدارم در اغوش
 مراتبے زد دولت بر سر آمد کزاں دولت سرم تاسہ بر آمد
 یگانہ آہوئے بودم رسیدہ گیا در روضہ دولت چسبیدہ
 پنجپیر اندر آمد شہوار سے لے نکلند تیرے بر شکار سے
 مرابے زخم تیراں مرد چالاک فگند و بست در دنیاں لیتہ اک

۱- ے۔ دے۔ تائب کا۔ دے۔ دے۔ دے۔ ے۔ ے۔ ح۔ ح۔ ح۔ ۳۔ پرواز گس ح۔ ح۔ ح۔ ح۔
 گس تائب ایضاً سو دے نفس ساع۔ ۴۔ یک۔ تائب۔ ح۔ ح۔ ح۔ ح۔ ح۔ ح۔ ح۔ ح۔ ح۔ ح۔
 تائب ایضاً ح۔
 تائب ح۔

چو خود بودم یکے طاؤس طائر
 ہمائے بر سر من کرد سایہ
 سرگ در شبستان خفتہ بودم
 کہ پیداشد چراغ روشن از دور
 بے پروانہ جستم از بر او
 چو دیدم خود چراغ بود فرخند
 کجا پروانہ را باشد آن تاب
 بسا شہاک در جہراں خفتم
 مگر روشن شود وقتے خیالے
 کہ ناگہ آن دم صبحم اثر کرد
 ہماں مسری کہ بود اندر دل من
 بساں کافتابی کاہ از گشت
 مرا با آنچنان نہ خندہ فتالی
 نظرمیدارم از دوراں گردوں
 خدا یا از اتصالاتِ مسائی

بہ نرہت جائے خود در جلوہ نماز
 کہ تدرم را بگردوں برد پایہ
 کہ بخت نیک خوابی خوش نمودم
 شبم را شمع داد و شمع را نور
 کہ چون پروانہ گردم بر سر او
 کہ مہر دم زود مد صبح میں
 کہ گرد گرد فرخند جہاں تاب
 حکایت بامہ و ستیاں گفتم
 بہ پیش آفتابی از ہلا بے
 سعادت ز آسماں در من نظر کرد
 ز طالع کرد روشن منزل من
 کہ بچی پر توے افگند و بگزشت
 قرانی شد و بے اتصالی
 فراواں اتصالات ہمایوں
 ہمیشہ شمس مابرا روشنائی

۴۔ روز را نور جو ۶۔ چرخسم سر تا تاب جو طوع اد = چرخ ع ۸۔ از جہراں ستا

۱۱۔ ز طالع سر تا تاب جو طوع آب = بطالع ع